

Samhällsbyggnad
Skellefteå kommun

Antikvariskt utlåtande angående Byske gamla kommunalhus kulturhistoriska värde

---

Kommunalhuset i Byske då det var nybyggt, foto Abel Tjernlund.

Bakgrund

Byske blev landskommun 1875 i samband med att man även bildade egen församling. 1931 bildades Byske municipalsamhälle vilket dock upplöstes 1957, samma år som det aktuella kommunalhuset uppfördes. 1971 slogs man samman med Skellefteå storkommun. Genom årens lopp har kommunalhuset fyllt många olika funktioner och varit hem för ett flertal olika verksamheter, bla polisen, Byske IF, barnomsorg, fotvård, ungdomsgård, PRO, Byskeälvens fiskevårdsområde och Magnasyls secondhandbutik.

2009 beslutade Skellefteå kommun sig för att sälja byggnaden men eftersom försäljningen gick dåligt ändrade man beslutet till att istället riva fastigheten. Detta kom dock aldrig att ske och 2012 sålde man till slut till en privatperson för 1 kr. 2017 såldes byggnaden vidare till ett fastighetsbolag och 2018 blev fastigheten uppköpt av tre privatpersoner. År 2020 förvärvades den slutligen av Contractor som nu planerar att bygga om huset till bostäder.

Byggnaden har stått oanvänd sedan 2012. Under senare år påbörjades en ombyggnad till lägenheter trots att detaljplanen i dagsläget inte tillåter detta. Planlösningen följer enligt uppgift i stort de tidigare befintliga rummen men en del extra väggar ska ha satts upp. Huset är sedan några år kallställt och vatten har läckt in via ventilationen. Det gamla papptaket har också uppnått sin livslängd och fläckvis börjat lossna men huset är trots detta i stort sett i gott skick.

Flygfoto över kommunalhuset ca 2020.

Beskrivning samt viktiga karaktärsdrag

Precis som många andra kommunalhus från tiden är arkitekturen här pampig men på ett ganska återhållsamt sätt. Karaktäristiskt för 1950-talet var en ökad lekfullhet och fantasirikedom i utformningen av byggnadsdelarna vilket här tar sig uttryck genom att byggnaden delats upp i olika byggnadskroppar som är förskjutna i förhållande till varandra, fönstrens olika utformning och dimensioner på den lägre byggnadskroppen samt takformen på den högre byggnadskroppen. Tak belagda med asfaltpapp som här var vanligt förekommande även om plåt var ett vanligare takmaterial, gärna då i koppar på offentliga byggnader.

Tegelfasader var särskilt tidstypiskt, ofta med inslag av dekorativa mönstermurningar vilket här kan ses i ganska enkel form vid takfötter, byggnadskropparnas hörn samt runt fönster. Balkongen blev vid tiden en självklar del av arkitekturen, framförallt på bostadshus men även i offentliga miljöer användes gärna balkonger och franska balkonger med dekorativt gestaltade smäckra smidesräcken som accenter i arkitekturen, vilket här finns på baksidan av byggnaden mot älven.

Tidstypiska smidesräckan på byggnadens baksida.

Utformningen av entrén var under 1950-talet en viktig del av fasadens gestaltning. Dörrbladet var vanligtvis av ädelträ som fernissades medan den nedre delen gärna skyddades med en sparkplåt. Portarna kunde även vara helglasade med smäcker inramning av trä- eller stålprofiler. Eventuella trappräcken utformades omsorgsfullt och dekorativt i målat smide. Hur kommunalhusets huvudentré ursprungligen såg ut är idag okänt eftersom den bytts ut mot en modern standardport i aluminium men man kan anta att den följde tidens modeströmningar.

Kommunalhusets huvudentré har tyvärr förvanskats med en ny port.

Interiört har de flesta av tidens kommunalhus ett centralt trapphus, gärna utsmyckat av någon av tidens konstnärer i form av en mosaik eller väggmålning. Även i Byskes gamla kommunalhus finns ett centralt trapphus i den högre byggnadskroppen med ett tidstypiskt trappräcke i vitmålat smide med handledare klädd med gummi. Om det finns någon utsmyckning i form av något konstverk i huset är okänt.

Vem som är arkitekten bakom byggnaden är inte känt men eftersom det påminner mycket om Burträsk's gamla kommunalhus som uppfördes samma år efter ritningar av Birger Dahlberg är samma arkitekt en trolig kandidat även här. Dahlberg var tidens kanske mest tongivande arkitekt i Skellefteå och fungerade i Burträsk och Byske municipalsamhällen dessutom som byggnadskonsulent med uppgift att ge råd och anvisningar beträffande byggen och avge rekommendationer till byggnadsnämnden.

Kommunalhusets centrala trapphus, foto Norran.

Kulturhistorisk värdering

Under 1940- och 1950-talen uppfördes många offentliga byggnader i Skellefteå, såsom skolor, kyrkor, simhallar och kommunalhus. Många av dessa byggdes i tegel med en liknande arkitektur som detta hus. Byske kommunalhus speglar tidsandan väl och är ett välbevarat exemplar från sin tid. Byggnaden är i dagsläget inte utpekad i någon bebyggelseinventering, kulturmiljöprogram eller byggnadsordning, inte heller är det skyddat i detaljplan, men museets bedömning är att det håller ett högt kulturhistoriskt värde utifrån Boverkets byggreglers definitioner av särskilt värdefulla byggnader.

Byggnaden belyser bla tidigare stadsbyggnadsideal och arkitektoniska ideal samt värderingar och tankemönster. Den representerar även en för lokalsamhället viktig funktion och verksamhet liksom den tydliggör samhällsutvecklingen genom att präglas av en stark arkitektonisk idé, har en hög ambitionsnivå med avseende på arkitektonisk gestaltning samt i utförande och materialval. Byggnaden värderas även högt i ett lokalt sammanhang genom att den har haft stor betydelse i ortens sociala liv och för ortens identitet. Byggnaden bör därför skyddas av Plan och bygglagens förvanskingsparagraf 8:13 vid ändringar.

Byggnaden har tyvärr genomgått en del förvanskande ändringar i exteriören genom åren men dessa är inte omöjliga att återställa. Det handlar bla om den nämnda huvudentrén som bytts ut men framförallt om en ny förvanskande entré som tagits upp i den högre byggnadskroppens gatufasad och försetts med en iögonfallande ramp.

Fasad mot gatan 2009.

Fasad mot gatan 2021.

Gatufasaden har förvanskats med dörr och ramp.

Antikvarisk bedömning

Det är av särskild vikt att gatufasaden återställs till sitt ursprungliga skick. Huvudentrén bör därför bytas ut mot en ny port i ädelträ och entrén på den högre byggnadskroppens gatufasad återställas till ett fönster. Då taket på den högre byggnadskroppen är i dåligt skick bör detta bytas ut. Förutom takpapp skulle man ur antikvarisk synpunkt kunna tänka sig att täcka taket med tidstypiskt skiffer eller kopparplåt. Det är viktigt att den speciella takformen bevaras. På den lägre byggnadskroppen bör man vara särskilt noga med att bevara de olika fönstertyperna. På västra fasaden finns även en sidoentré med ett karaktärs-skapande smidesräcke och trappsteg klädda med klinker som är bevarandevärda.

Att bygga om fastigheten till bostäder är fullt möjligt men måste utföras på ett sådant sätt att viktiga detaljer bevaras och så att tillkommande byggnadsdelar inte förvanskar husets karaktär. Behöver tex byggnaden kompletteras med balkonger bör dessa i första hand placeras på älvssidan. Balkongerna bör där inte vara större än ett par kvadratmeter för att inte överlasta fasaden samt för att knyta an till tidens typiska små balkonger. Balkongräcken ska placeras så att fönsteromfattningarna i tegel inte påverkas. Räcken bör utföras som kopior av på byggnaden befintliga smidesräcken. Inglasning eller skärmtak är inte lämpligt. Om balkonger placeras på gatufasaden bör dessa vara större än övriga balkonger

Datum
2021-09-16

Dnr
70/2021

för att knyta an till byggnadens bakgrund som kommunalhus. Placering av balkong i bottenvåningen är inte lämpligt mot gatan. Gatufasaden bör inte heller belastas med fler än högst två balkonger.

Pernilla Lindström
Byggnadsantikvarie